

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo.stm@gov.fi

VN/6094/2026

Lausunto

Lausuntopyyntö koskee luonnosta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (uhkarvio).

Niuvanniemen sairaala pitää esitysluonnoksen rikosten ehkäisyyn ja selvittämiseen liittyviä tavoitteita sinänsä kannatettavina, joskin ehdotukset herättävät alla esitettyjä huomioita.

Terveydenhuollon osalta esitys kulminoituu seuraaviin lakimuutosesityksiin:

1. Terveydenhuollon ammattihenkilölle tulisi aiemman **ilmoitusoikeuden** (ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot) lisäksi **velvollisuus** ilmoittaa sellaisten rikosten estämistä varten välttämättömät tiedot, josta seuraisi vähintään kaksi vuotta vankeutta. Aiemmin velvollisuus on koskenut niiden rikosten estämistä auttavia välttämättömiä tietoja, joista seuraisi vähintään 6 vuotta vankeutta.
2. Tämä velvollisuus aktualisoituisi myös poliisin (päällystö) pyynnöstä, ei pelkästään sote- ammattilaisen oma-aloitteisuuden pohjalta.
3. Samoin palveluntajalle tulisi oikeus salassapitosäännösten estämättä työntekijänsä pyynnöstä ilmoittaa poliisille välttämättömät tiedot kyseiseen työntekijään kohdistuneesta rikosepäilystä, jos teon on syytä epäillä kohdistuneen henkilöön hänen sosiaalihuoltolain tai terveydenhuoltolain mukaisten työtehtäviensä vuoksi.

Alla kannanotot kuhunkin kohtaan.

1. Tämä on muutosehdotuksista merkittävin, joskin mainittakoon, että lapsen ollessa rikoksen kohteena, jo nykyinen laki (Lastensuojelulain 25 §:n 3 mom.) velvoittaa tähän nyt ehdotettuun matalampaan ilmoituskynnykseen.

Ehdotus asettaa vastakkain rikoksesta epäillyn oikeuden hoitosuhteessa ilmi tul- leiden seikkojen täydelliseen salassapitoon, ja rikosten potentiaalisten uhrien oi- keuden viranomaissuojeluun. Vaikka asiakastietolain edellyttämä salassapito on erittäin merkittävä arvo luottamuksellisessa hoitosuhteessa, on myös yhteiskun- nan jäsenten turvallisuus perustuslain edellyttämä arvo ja viranomaisvelvoite. Nä- emme, että esityksen tavoite vahvistaa viranomaisten mahdollisuuksia ehkäistä väkivaltaa ja muita rikoksia lisäämällä poikkihallinnollista yhteistyötä. Näemme kuitenkin riskinä, että ilmoittamisen säätäminen velvollisuudeksi saattaa siirtää vastuuta rikosten ennaltaehkäisystä sote- ammattilaisille tavalla, joka ei ole toivot- tava. Erityisesti näemme mahdollisena ongelmana rikosoikeudellisten seuraamus- ten lankeamisen terveydenhuollon ammattihenkilölle, joka ei ole ko. velvolli- suutta osannut noudattaa, koska rikosten ennaltaehkäisy ei varsinaisesti kuulu ter- veydenhuollon ammattihenkilön tehtäviin. Lakiesityksessä ei nähdäksemme ole mainittu, mitkä rikokset tarkalleen ottaen tulisivat ilmoitusvelvollisuuden piiriin, jolloin salassapitoa ja toisaalta rikosten ennaltaehkäisyä koskevia tarpeita ja niihin liittyviä arvoja on vaikea puntaroida. Sote- ammattilaisen koulutukseen ei kuulu ko. tieto ilman erillistä koulutusta.

2. Jo nykyistä lakia voidaan tulkita siten, että osa terveydenhuollon ammattihenkilön tietoon tulleista "olosuhteista" on voinut tulla poliisilta. Toisin sanoen, poliisin yh- teydenotto sote-ammattilaiseen on voinut saattaa sote- ammattilaisen tietoon "tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi" jolloin 62 § mukainen tietojenluovutusoi- keus on aktualisoitunut. Nähdäkseni uusi lain muotoilu selkeyttää tätä asiaa.
3. Lakiehdotus nähdäksemme selkiyttäisi olemassa olevaa lainsäädäntöä. Mainitta- koon kuitenkin, että jo nyt rikoslain 21 luvun 16 §:n perusteella esimerkiksi työ- tehtävissä tapahtuvat lievätkin pahoinpitelyt ovat virallisen syytteen alaisia rikok- sia, jolloin asian käsittely ei ole riippuvainen yksinomaan työntekijän omasta aktii- visuudesta.

Nykyiseen oikeustilaan on kuitenkin liittynyt tulkinnallista epävarmuutta erityi- sesti tilanteissa, joissa rikosepäilyn selvittäminen edellyttää salassa pidettävien tietojen luovuttamista poliisille, koska KHO 2025:11 päätöksessä katsottiin, että jo

pelkkä tieto henkilön hoidosta psykiatrisessa yksikössä voi paljastaa salassa pidettävän terveydentilätiedon. Ratkaisun pohjana oleva nykylainsäädäntö luo pahimmillaan sairaalaolosuhteista rikosoikeudellisesta vastuusta vapaan vyöhykkeen ja osoittaa, että erityisesti psykiatrisessa hoidossa rikosepäilyjen selvittämiseen voi liittyä salassapitoa koskevia hyvin merkittäviä tulkintakysymyksiä.

Mainittakoon lopuksi, että esitysluonnoksessa todetaan perustellusti, että uhkan arviointi on vaativa tehtävä eikä poliisin käyttämä uhka-arviotyökalu voine olla perusteellista oikeuspsykiatrasta tutkimusta luotettavampi. Pelkkä ilmoitusvelvollisuudesta säättäminen ei näin ollen yksin riitä poistamaan käytännön soveltamiseen liittyviä ongelmia. Sääntelyn tueksi tarvitaan siksi moniammatillisen viranomaisyhteistyön vahvistamista, yhtenäisiä toimintamalleja sekä soveltamista tukevaa ohjeistusta. Vaikka lausunnon osalta keskeistä ei ole arvioida poliisin käyttämien työkalujen sisältöä, on perusteltua tunnistaa, etteivät riskinarviointivälineet ole ennustearvoltaan aukottomia ja että niiden käyttöön tulee suhtautua asianmukaisella kriittisyydellä.

Niuvanniemen sairaala pitää tärkeänä sitä, että tiedonluovutus pysyy aidosti välttämättömiin tietoihin ja tarkasti rajattuun käyttötarkoitukseen sidottuna. Potilaan hoidossa luottamuksellisuus, potilaan oikeudet ja hoitosuhteen toimivuus ovat keskeisiä, eikä tiedonluovutus saa käytännössä laajentua enempää kuin sääntelyn tavoitteen saavuttamiseksi on välttämätöntä. Kansallisessa ohjeistuksessa tulisi kuvata mahdollisimman konkreettisesti, mitä välttämättömillä tiedoilla tarkoitetaan eri tilanteissa sekä miten käyttötarkoitussidonnaisuus ja asianmukainen dokumentointi varmistetaan.

Allan Seppänen
johtava lääkäri

